

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elizabeth Önerfjord

Fordringsanspråk och sabotagerisk

Examensarbete

20 poäng

Handledare: Professor Peter Westberg

Processrätt

VT 1999

INNEHÅLL

FÖRKORTNINGAR	1
1 INLEDNING	2
1.1 Syfte	2
1.2 Metod	3
1.3 Disposition	4
1.4 Definitioner	4
2 BAKGRUND	5
2.1 Förutsättningar för kvarstad	5
2.2 Sabotagerisk	6
3 GÄLDENÄREN HAR BETALNINGSSVÅRIGHETER	8
4 GÄLDENÄREN ÄGNAR SIG ÅT RISKFYLLD VERKSAMHET	15
5 GÄLDENÄREN AVYTTRAR EGENDOM	19
6 GÄLDENÄREN FULLGÖR INTE SINA SKYLDIGHETER	25
7 GÄLDENÄREN HAR ANKNYTNING TILL UTLANDET	31
8 GÄLDENÄREN HÅLLER SIG UN DAN	38
9 SÄRSKILDA OMSTÄNDIGHETER AV BETYDELSE FÖR SABOTAGERISKBEDÖMNINGEN	40
9.1 Borgenärens förkunskaper	40
9.2 Tidsaspekten	42

10 AVSLUTNING	44
LITTERATURFÖRTECKNING	47
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	48

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen (1975:1385)
All ER	All England Law Reports
BrB	Brottsbalken
CA	Court of Appeal
EU	Europeiska unionen
GH Ö	Opublicerat rättsfall från Göta hovrätt
HD	Högsta domstolen
HS Ö	Opublicerat rättsfall från Hovrätten över Skåne och Blekinge
HVS Ö	Opublicerat rättsfall från Hovrätten för Västra Sverige
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet
KL	Konkurslagen (1987:672)
Lloyd's Rep.	Lloyd's List Law Reports
LQR	Law Quaterly Review
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Regeringens proposition
PRV	Patent- och registreringsverket
Q.B.	Queen's Bench Divison of the High Court
RB	Rättegångsbalken
RH	Rättsfall från hovrätterna
SH Ö	Opublicerat rättsfall från Svea hovrätt
UB	Utsökningsbalken
ZPO	Zivilprozeßordnung

1 Inledning

1.1 Syfte

Det är inte ovanligt att det tar flera år innan en civilrättslig process är över och den vinnande parten har en lagakraftvunnen dom i sin hand. I syfte att säkerställa kärandepartens rätt under processens gång finns därför regler om kvarstad och andra civilprocessuella säkerhetsåtgärder i rättegångsbalkens femtonde kapitel.

Kvarstadsinstitutet erbjuder en möjlighet för sökanden att i förväg se till att hans fordringsanspråk kommer att bli tillgodosett vid en framtida domsverkställighet. Genom att meddela kvarstad kan man skydda borgenärens rätt gentemot en illojal gäldenär som vidtar åtgärder i syfte att undandra sig betalning av en skuld. För svaranden innebär detta emellertid att han riskerar att utsättas för omfattande inskränkningar i sin verksamhet utan att en domstol har företagit en fullständig prövning av saken. Åtgärden kan innebära att svaranden drabbas av stora skador som kan vara svåra att reparera om det i efterhand skulle visa sig att kvarstaden var obehövlig. Kvarstadssökandens intresse av att skydda sitt anspråk hamnar i konflikt med svarandens intresse av att bedriva sin verksamhet utan inblandning från utomstående.

Sökandens möjlighet att erhålla kvarstad begränsas i 15 kap. 1 § RB genom ett krav på sabotagerisk. Kvarstad kan endast meddelas om det skäligen kan befaras att motparten genom att avvika, skaffa undan egendom eller förfara på annat sätt undandrar sig att betala sin skuld. I ett fall från Svea hovrätt ansågs sabotagerisk föreligga på grund av att svaranden ägnade sig åt mycket riskfyllda spekulationsaffärer i form av handel med optioner och andra värdepapper. Fondkommissinärsbolaget, som hade förmedlat optionshandeln mellan svaranden och olika optionsbörser, hade blivit solidariskt ansvarigt för de åtaganden som ingåtts för svarandens räkning. Kommisionärsbolaget hade en fordran på flera miljoner till följd av svarandens handel med optioner. Någon säkerhet hade inte ställts trots att detta var ett krav enligt gällande avtal. Kvarstad meddelades i det här fallet trots att käranden hela tiden hade varit medveten om att svaranden ägnade sig åt den här typen av affärer. Käranden deltog i verksamheten som

kommissionär och underlät dessutom att kräva säkerhet. Är det rimligt att käranden har möjlighet att erhålla kvarstad under sådana omständigheter? Hade käranden i det här fallet ett så skyddsvärt intresse att det bör ge honom rätt att säkerställa sitt anspråk med hjälp av domstol?

Fallet från Svea hovrätt väcker frågan om kravet på sabotagerisk är tillräckligt för att tillgodose svarandens behov av skydd mot otillbörliga ingripanden. Syftet med den här uppsatsen är därför att närmare ta reda på vilka förutsättningar som krävs för att uppfylla kravet på sabotagerisk i 15 kap. 1 § RB och besvara frågan om detta utgör ett fullgott skydd för svarandens intressen samtidigt som kärandens behov av att skydda sitt anspråk mot en sabotagebenägen motpart tillgodoses. Det skall även undersökas om det är möjligt att ytterligare förstärka gäldenärens rättigheter inom ramen för sabotageriskbedömningen.

1.2 Metod

Uppsatsen har föregåtts av en omfattande studie av rättsfall, främst opublicerade rättsfall från hovrätterna, där frågan om sabotagerisk enligt 15 kap. 1 § RB har varit föremål för prövning. Vid denna genomgång upptäckte jag att det fanns ett fåtal olika argument för sabotagerisk som var ständigt återkommande. I syfte att begränsa uppsatsen har jag därför valt att behandla sex stycken olika typer av argument som är vanligt förekommande i rättsfallen eller som jag av någon annan anledning har funnit intressanta. Argumenten presenteras med utgångspunkt i rättsfallen i syfte att avgöra vilka omständigheter som har varit avgörande för målets utgång och vad som krävs för att en part skall vinna framgång med sin talan. Eftersom besluten i många fall saknar motivering kan jag emellertid inte alltid med säkerhet uttala mig om hur domstolen har resonerat. Till ledning för mina slutsatser har jag använt mig av de uttalanden som finns i förarbeten, lagkommentarer och litteratur. En hel del inspiration har även hämtats från utländsk rätt.

1.3 Disposition

Inledningsvis redogörs mycket kort för förutsättningarna för kvarstad enligt 15 kap. 1 § RB. Kapitlet skall ses som en allmän introduktion till ämnet i syfte att underlätta den fortsatta läsningen. Uppsatsens huvudsakliga del består av en diskussion kring de argument som jag har valt att behandla. Diskussionen baseras på rättsfall, förarbeten och litteratur samt i förekommande fall engelsk, tysk och norsk rätt. Därefter berörs även några aspekter som kan vara relevanta för samtliga argument följt av en avslutande analys.

1.4 Definitioner

För att underlätta läsningen kommer parterna i kvarstadsmålet, i den mån de inte omnämns vid namn, att definieras som borgenär och gäldenär. Denna benämning är inte helt korrekt eftersom det vanligtvis är tvistigt om det föreligger ett fordringsanspråk eller inte. Det handlar således egentligen om en påstådd borgenär och en påstådd gäldenär.

2 Bakgrund

2.1 Förutsättningar för kvarstad

För att domstolen skall kunna meddela kvarstad till skydd för ett fordringsanspråk krävs att käranden visar sannolika skäl för att han har en fordran som är eller kan antas bli föremål för rättegång eller prövning i annan liknande ordning.¹ Fordran skall vara förfallen till betalning eller förväntas bli detta innan underrätten meddelar dom i huvudsaken. Beviskravet för att käranden har en fordran är lägre än vad som krävs för en bifallande dom i tvistemål. Vad käranden måste göra sannolikt är emellertid enligt Ekelöf ingenting mindre än att han kommer att vinna målet. Eftersom syftet med kvarstaden är att trygga verkställigheten av en framtida dom krävs i princip att käranden för en fullgörelsetalan.² Käranden måste även visa att det föreligger någon form av risk för sabotage från svarandens sida. Slutligen gäller enligt 15 kap. 6 § RB att käranden måste ställa säkerhet för eventuell skada som kan komma att tillfogas motparten om kvarstadsbeslutet skulle visa sig vara felaktigt. Rätten kan befria käranden från denna skyldighet under förutsättning att han har visat synnerliga skäl för sitt anspråk.

Av lagtexten framgår att domstolen *får* förordna om kvarstad om ovannämnda förutsättningar är för handen. Detta innebär att regeln ger utrymme för en proportionalitetsbedömning.³

Ett kvarstadsbeslut omfattar så mycket av svarandens egendom att fordringsanspråket kan antas bli täckt vid en utmätning. Även förrättnings-

¹ Med "prövning i annan liknande ordning" avses prövning som kan ersätta domstolsprövning i tvistemål, t.ex. skiljeförfarande, syn, mål om betalningsföreläggande eller prövning av specialdomstol eller annan myndighet, prop. 1980/81:84, s 227. Av NJA 1983 s 814 framgår att kvarstad kan meddelas beträffande anspråk som skall prövas av utländsk domstol, under förutsättning att domstolens avgörande får verkställas här i riket, se vidare Gullnäs m.fl, Rättegångsbalken I, s 15:6.

² Prop. 1980/81:84, s 414 och 428. Ett fastställelseyrkande kan emellertid accepteras i undantagsfall, se NJA 1988 s 13, NJA 1988 s 541 och NJA 1991 s 200.

³ Fitger, Domstolsprocessen, s 88.

kostnaderna för utmätningen bör tas med i beräkningen. Däremot får beslutet inte omfatta framtida krav på rättegångskostnader.⁴ Domstolen anger vanligtvis inte vilken egendom som skall bli föremål för kvarstad. Beslutet omfattar istället egendom till ett visst värde. Det ankommer därefter på kronofogdemyndigheten att avgöra vilken egendom som skall beläggas med kvarstad i enlighet med utsökningsbalkens bestämmelser. Ett kvarstadsbeslut medför ingen förmånsrätt och utgör därmed inget hinder för att samma egendom blir utmätt för någon annans fordran.⁵ Den som olovligen rubbar, skadar eller annars förfogar över egendom som är föremål för kvarstad straffas enligt 17 kap. 13 § BrB för överträdelse av myndighets bud.

Domstolens beslut om säkerhetsåtgärd kan verkställas omedelbart enligt 17 kap. 14 § andra stycket 4 RB. Talan mot beslutet föres särskilt enligt 49 kap. 5 § första stycket 6 och 54 kap. 3 § RB.

Den fortsatta framställningen kommer endast att behandla kravet på sabotagerisk. För ytterligare information om kvarstad eller andra civilprocessuella säkerhetsåtgärder hänvisas till lagtexten samt Gullnäs m.fl., Rättegångsbalken I:2 och Ekelöf, Rättegång III.

2.2 Sabotagerisk

En förutsättning för att kvarstad skall beviljas till skydd för ett fordringsanspråk är att det skäligen kan befaras att motparten genom att avvika, skaffa undan egendom eller förfara på annat sätt undandrar sig att betala sin skuld. Av förarbetena till lagen framgår att det inte nödvändigtvis behöver vara fråga om något direkt *illojalt* förfarande från gäldenärens sida. Det är tillräckligt att han, t.ex. på grund av ett trängt ekonomiskt läge, kan befaras använda sina tillgångar för ett ändamål som är honom mera angeläget än att betala den aktuella skulden.⁶ Avsikten är emellertid inte att varje åtgärd, varigenom gäldenären sätter sig ur

⁴ Prop. 1980/81:84, s 228.

⁵ Gullnäs m.fl., Rättegångsbalken I, s 15:3 och 15:6. Jämför dock 16 kap. 15 § andra stycket UB.

⁶ Prop. 1980/81:84, s 227-228.

stånd att betala sina skulder, skall kunna grunda kvarstad. Den kvarstadsgrundande åtgärden bör vara sådan att den kan anses *klandervärd*. Som exempel anges åtgärder som kan bli föremål för återvinning i konkurs.⁷

Beviskravet för sabotagerisk är mycket svagt. Det krävs endast att borgenären visar att det "skäligen kan befaras" att gäldenären vidtar någon åtgärd som får till följd att verkställigheten av en kommande dom saboteras. Enligt Ekelöf behöver borgenären inte göra antagligt att gäldenären *har för avsikt* att sabotera eventuell verkställighet. Det är tillräckligt att hans åtgärder kan få denna verkan. Ekelöf nämner som exempel att en gäldenär gör förlustbringande affärer, lever över sina tillgångar, ämnar realisera dessa eller överföra dem till utlandet. En förutsättning är dock att gäldenärens åtgärder medför en risk att det vid en utmätning inte finns egendom i behåll vars värde motsvarar borgenärens fordran.⁸ Enbart ett påstående från borgenärens sida att gäldenären kan tänkas företa en viss åtgärd anses inte vara tillräckligt som grund för kvarstad. Påståendet måste i princip få stöd av någon konkret omständighet.⁹

De argument för sabotagerisk som skall behandlas i den fortsatta framställningen är följande:

- Gäldenären har betalningssvårigheter.
- Gäldenären ägnar sig åt riskfylld verksamhet.
- Gäldenären avyttrar egendom.
- Gäldenären fullgör inte sina skyldigheter.
- Gäldenären har anknytning till utlandet.
- Gäldenären håller sig undan.

⁷ Prop. 1980/81:84, s 427.

⁸ Ekelöf, Rättegång III, s 14.

⁹ Westberg, JT 1989/90, s 347.

3 Gälldenären har betalningssvårigheter

Att gälldenären har betalningssvårigheter är ett av de allra vanligaste argumenten för kvarstad. Mycket tyder emellertid på att sabotagerisk inte kan anses föreligga enbart på grund av denna omständighet.¹⁰

I rättsfallet Trycksakskommunikation RHN AB ./ Hammarby Bok- och Offsettryckeri AB¹¹ uttalade Svea hovrätt att det inte enbart på grund av betalningssvårigheter skäligen kan befaras att gälldenären undandrar sig att betala sin skuld. Svårigheter av detta slag ansågs emellertid kunna ge anledning att misstänka att en disposition, som annars skulle te sig fullt förklarlig och rimlig, kunde innefatta ett undandragande. I det här fallet hävdades, förutom att gälldenären hade dålig ekonomi, att han hade sålt viktig maskinell utrustning och att han inte visat någon avsikt att betala fordringsägarna med hjälp av intäkterna från försäljningen. Hovrätten förordnade interimistiskt om kvarstad. Kvarstaden upphävdes emellertid efter att gälldenären hade fått tillfälle att yttra sig i målet. Gälldenären vitsordade betalningssvårigheterna men menade att man inte hade försökt undandra sig betalningsansvar. Försök pågick att rekonstruera bolaget under medverkan av advokat och i enlighet med ackordslagen.

Enligt förarbetena till 15 kap. RB är det en tillräcklig grund för kvarstad att gälldenären, t.ex. på grund av ett trängt ekonomiskt läge, kan befaras använda sina tillgångar för ett ändamål som är honom mera angeläget än att betala den aktuella skulden.¹² Detta innebär inte att ett trängt ekonomiskt läge i sig kan utgöra sabotagerisk. Det krävs även att gälldenären använder eller befaras använda sina tillgångar för ett annat ändamål.¹³ Av fallet Trycksaks-

¹⁰ Se t.ex. HS Ö 768/86, HS Ö 321/87 och SH Ö 1036/96 samt Ekelöf, Rättegång III, s 14 och Westberg, JT 1989/90, s 347.

¹¹ SH Ö 3036/88.

¹² Prop. 1980/81:84, s 227-228.

¹³ Jämför t.ex. SH Ö 690/93 och SH Ö 3360/95. I de här fallen hade borgenären endast citerat förarbetsuttalandet i sin inlaga till domstolen utan att ange någon konkret omständighet som tydde på att gälldenären använde sina tillgångar för ett mer angeläget ändamål än att betala sin skuld. Detta är emellertid inte tillräckligt. SH Ö 2307/82 innehåller ett exempel på en omständighet som ansågs vara tillräckligt konkret för att grunda kvarstad. Bakgrunden till

kommunikation RHN AB /. Hammarby Bok- och Offsettryckeri AB framgår emellertid att betalningssvårigheter kan ha betydelse för sabotageriskbedömningen. En omständighet som normalt sett inte skulle uppfylla kravet på sabotagerisk kan nämligen medföra att grund för kvarstad föreligger om det samtidigt visas att gäldenären har betalningssvårigheter. Det krävs alltså ytterligare någon omständighet som tyder på att det skäligen kan befaras att gäldenären kommer att undandra sig betalning av skulden.

En omständighet som ofta åberopas när gäldenären har betalningssvårigheter är att han gynnar eller befaras gynna andra borgenärer. Om det inte finns tillräckligt med pengar till samtliga borgenärer finns det risk att gäldenären prioriterar vissa av dem, t.ex. sådana som är närstående till gäldenären, samtidigt som andra blir helt utan betalning. Av förarbetena framgår emellertid att inte varje åtgärd varigenom gäldenären sätter sig ur stånd att betala sin skuld skall kunna grunda kvarstad. Den kvarstadsgrundande åtgärden bör vara sådan att den kan anses klandervärd, t.ex. genom att den kan bli föremål för återvinning i konkurs.¹⁴ Regler om återvinning i konkurs finns i konkurslagens fjärde kapitel. Om en rättshandling som gäldenären har företagit på ett otillbörligt sätt har gynnat en viss borgenär framför en annan kan rättshandlingen återvinnas till konkursboet enligt 4 kap. 5 § KL. Vidare följer av 4 kap. 10 § KL att betalning av en skuld, som har skett senare än tre månader före fristdagen och som har gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, går åter, om den inte med hänsyn till omständigheterna kan anses som ordinär. En förutsättning för att betalning av skuld skall återvinnas är alltså att betalningen inte kan anses som ordinär. Detta rekvisit torde enligt Welamson ”i mycket hög grad begränsa återvinningsmöjligheten beträffande särskilt betalningar på normal förfallotid med

fallet var att gäldenärens bolag hade gått i konkurs. Gäldenären hade gått i personlig borgen för en fordran och krävdes nu på betalning. Dagen efter det att bolaget gått i konkurs bildade gäldenären ett nytt bolag som förvärvade konkursbolagets rörelse. Borgenären menade att det mot bakgrund av gäldenärens agerande skäligen kunde befaras att han använde sina tillgångar för ett ändamål som var honom mer angeläget än att betala skulden till borgenären. Kvarstad meddelades.

¹⁴ Prop. 1980/81:84, s 427.

vanliga betalningsmedel.¹⁵ Därav följer att en ordinär betalning vanligtvis inte heller utgör grund för kvarstad. Detta bekräftas bland annat av fallen Mats Olsson Produktionsbolag AB:s konkursbo *./.* Mats Olsson Produktionsbolag AB:s Pensionsstiftelse¹⁶ och Röder Tält och Evenemang AB *./.* VM i friidrott 1995 i Göteborg AB.¹⁷

Fallet Mats Olsson Produktionsbolag AB:s konkursbo (konkursboet) *./.* Mats Olsson Produktionsbolag AB:s Pensionsstiftelse (pensionsstiftelsen) gällde en återvinningsfordran som konkursboet hade på pensionsstiftelsen. Pensionsstiftelsen hade som ändamål att trygga utfästelse om pension som konkursbolaget hade givit sina anställda. Konkursboet grundade sitt yrkande om kvarstad på bland annat den omständigheten att en i konkursbolaget tidigare anställd hade uppnått pensionsålder och att pensionsutbetalningar därför torde komma att göras från pensionsstiftelsen. Eftersom konkursboets fordran på pensionsstiftelsen uppgick till mer än de sammantagna tillgångarna i stiftelsen innebar varje utbetalning att konkursboets möjligheter att erhålla betalning minskade i motsvarande mån. Pensionsstiftelsen invände att det inte kunde utgöra grund för kvarstad att stiftelsen kunde tänkas betala otvistiga och förfallande skulder. Vad konkursboet anfört innefattade inget klandervärd beteende. Sabotagerisk förelåg inte enligt Svea hovrätt.

I fallet Röder Tält och Evenemang AB (Röder) *./.* VM i friidrott 1995 i Göteborg AB (VM-bolaget) hävdade Röder att det skäligen kunde befaras att VM-bolaget skulle undandra sig att betala sin skuld till Röder. Grunden till detta var att VM-bolaget bildats enbart i syfte att genomföra VM i friidrott i Göteborg och att dess inkomstbringande verksamhet hade upphört. Nu återstod endast att betala räkningarna innan driften skulle läggas ned. Röder befarade att vinsten inte skulle räcka till för att betala samtliga räkningar och att andra borgenärer skulle prioriteras före Röder. Hovrätten för Västra Sverige avslog yrkandet om kvarstad. Vad som förekommit vid VM-bolagets bildande eller annars under

¹⁵ Welamson, Konkurs, s 75-80. Citat s 79. Även en ordinär betalning kan dock under vissa omständigheter vara otillbörlig, t.ex. om ett betydande belopp kort före konkurtsutbrottet betalats ut till en oprioriterad borgenär.

¹⁶ SH Ö 1706/95.

¹⁷ RH 1995:119.

tiden före fordrans uppkomst ansågs inte kunna vinna beaktande som klandervärt. De omständigheter som hänförde sig till tiden därefter var inte heller sådana att det skäligen kunde befaras att bolaget vidtog åtgärder i syfte att undandra sig betalning av skulden. Hovrättsrådet Lindskog var skiljaktig och menade att allt eftersom VM-bolagets skulder betalades minskade Röders möjligheter att få betalt för sin fordran (jämför borgenärens argument i föregående fall). Röder hade visserligen inte visat att VM-bolaget uppträtt klandervärt eller illojalt men ett sådant krav borde inte uppställas i ett fall som detta. Det borde enligt Lindskog vara tillräckligt att övriga skulder betalades till förfång för Röders.

Det bör i detta sammanhang påpekas att kvarstad inte innebär att borgenären får någon förmånsrätt. Att domstolen beviljar kvarstad för en borgenärs fordran utgör alltså inget hinder för att andra borgenärer får betalt.¹⁸ Det finns med andra ord ingen egentlig mening med att meddela kvarstad på grund av att det finns andra borgenärer som kräver betalning. Jag har därför mycket svårt för att förstå hovrättsrådet Lindskogs resonemang i fallet Röder ./ VM-bolaget. Lindskog menar att det borde vara tillräckligt att övriga skulder betalades till förfång för Röders. Mot detta kan man invända att betalning av Röders fordran skulle ske till förfång för någon annan borgenär. I praktiken innebär detta emellertid att det finns en möjlighet för gäldenären att undandra sig betalning genom att bestrida en fordran. Under tiden som processen pågår minskar gäldenärens möjlighet att betala den fordran som är föremål för tvist. På så sätt kan gäldenären se till att en viss borgenär inte får några pengar. Borgenären kan inte skydda sig mot ett sådant förfarande genom att begära kvarstad.

I England kan gäldenärens kreditvärdighet ha betydelse vid en samlad bedömning av om förutsättningar för den engelska motsvarigheten till kvarstad föreligger.¹⁹ Att gäldenären tidigare inte betalat sina skulder kan utgöra ett mycket starkt bevis till borgenärens fördel. Obetalda skulder behöver emellertid inte bero på att

¹⁸ Ekelöf, Rättegång III, s11.

¹⁹ Den engelska motsvarigheten till kvarstad kallas Mareva injunction efter ett av de första fallen där kvarstad meddelades, Mareva Compania Naviera SA v. International Bulkcarriers SA [1975] 2 Lloyd's Rep. 509, CA. Se vidare Hoyle, The Mareva Injunction and Related Orders, s 1-6. En av förutsättningarna för kvarstad i engelsk rätt är att det föreligger "risk of dissipation".

gäldenären försöker komma undan betalning utan kan helt enkelt vara en följd av att han har ekonomiska problem eller att han är på väg att bli insolvent. En risk att gäldenären kommer att bli insolvent inom en snar framtid utgör inte skäl att bevilja kvarstad. Tvärtom kan denna omständighet utgöra skäl mot att kvarstad meddelas eftersom detta skulle kunna innebära att man tar ifrån gäldenären en sista chans att komma på fötter igen. Kvarstad skulle t.ex. kunna avskräcka banker eller andra från att låna ut pengar eller annars hjälpa gäldenären.²⁰

Sabotagerisk föreligger inte heller enbart på grund av att gäldenären fullgör sådana skyldigheter som ingår i hans normala näringsverksamhet ("ordinary business expenses").²¹ Man räknar med att det vanligtvis är till borgenärens fördel att gäldenären fortsätter sin verksamhet. För att kunna göra detta måste han ha möjlighet att betala skulder och andra löpande kostnader. Gäldenären har även rätt att använda medel för sina normala levnadskostnader ("ordinary living expenses"). Vid bedömningen av vad som är rimliga levnadskostnader skall domstolen beakta gäldenärens normala levnadsstandard. Förmögna människor har rätt till högre levnadskostnader.²² I fallet Polly Peck²³ gjordes följande uttalande:

"It is not the purpose of a Mareva injunction to prevent a defendant acting as he would have acted in the absence of a claim against him. Whilst a defendant who is a natural person can and should be enjoined from indulging in a spending spree undertaken with the intention of dissipating or reducing his assets before the day of judgment, *he cannot be required to reduce his ordinary standard of living* with a view to putting by sums to satisfy a judgment which may or may not be given in the future. Equally no defendant, whether a natural or a juridical person, can be enjoined in terms which will *prevent him from carrying on his business in the ordinary way or from meeting his debts or other obligations* as they come due prior to judgment being given in the action." (min kursivering)

²⁰ Gee, Mareva Injunctions and Anton Pillar Relief, s 121.

²¹ Jämför ordinär betalning i 4 kap. 10 § KL.

²² Gee, Mareva Injunctions and Anton Pillar Relief, s 119, Ough, The Mareva Injunction and Anton Pillar Order - Practice and Precedents, s 20.

²³ Polly Peck International plc v. Nadir and others (No 2) [1992] 4 All ER.

Vad som främst blir avgörande för om sabotagerisk föreligger uttrycks, som jag har förstått det, i citatets första mening. Syftet med att meddela kvarstad är inte att hindra gäldenären från att agera på samma sätt som han skulle ha gjort om något fordringsanspråk inte hade funnits. Gäldenären skall därför inte förhindras att betala kostnader som han skulle ha betalat oberoende av tvisten. Avgörande blir istället om hans beteende har *förändrats* på något sätt. Det skulle i så fall finnas fog för en misstanke om att gäldenären har agerat i syfte att försvåra en kommande verkställighet av anspråket. Det är möjligt att ett liknande resonemang ligger bakom det svenska kravet på att åtgärden skall vara klandervärd. En åtgärd som har samband med gäldenärens verksamhet och som i övrigt är normal kan inte anses klandervärd. Det är inte klandervärd att betala sina skulder även om det inte skulle finnas möjlighet att betala samtliga borgenärer. En ordinär betalning är inte heller återvinningsbar i konkurs.

I kommentaren till den tyska lagstiftningen om kvarstad uttalas att kvarstadsgrund inte föreligger enbart på grund av gäldenärens oförändrade dåliga förmögenhetstillstånd eller hotande konkurrens från andra borgenärer.²⁴ Resonemanget utvecklas inte ytterligare men hänvisningen till ett oförändrat tillstånd tyder på att man har resonerat ungefär på samma sätt som i England. Även i norsk rätt konstateras att det inte är tillräcklig grund för kvarstad att gäldenärens ekonomi sviktar och att han är föremål för påtryckningar från andra borgenärer.²⁵

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att betalningssvårigheter inte ensamt kan utgöra grund för kvarstad. Borgenären framför emellertid ofta ett flertal argument som enligt hans uppfattning talar för sabotagerisk. Domstolen avgör om det finns tillräcklig grund för att meddela kvarstad efter en samlad bedömning av

²⁴ Zöller-Stephan, Zivilprozessordnung, s 2133. Den tyska motsvarigheten till kvarstad kallas Arrest. Sabotagerisken beskrivs i § 917 ZPO: Der dingliche Arrest findet statt, wenn zu besorgen ist, daß ohne dessen Verhängung die Vollstreckung des Urteils vereitelt oder wesentlich erschwert werden würde.

²⁵ Falkanger m.fl., Tvangsfullbyrdelsesloven med kommentarer, s 766-767. Den norska motsvarigheten till kvarstad kallas arrest. Sabotagerisken beskrivs i § 14-2 st 1 Tvangsfullbyrdelsesloven: Arrest i formuesgoder kan besluttes når skylnerens adferd gir grunn til å frykte for at tvangsfullbyrdelse av kravet ellers enten vil bli forspilt eller vesentlig vanskeliggjort, eller må skje utenfor riket.

samtliga omständigheter i det aktuella fallet. Betalningssvårigheter kan vid denna bedömning fungera som en förstärkning av andra argument. Att gäldenären har dålig ekonomi kan alltså innebära att flera argument, som var för sig inte är tillräckliga för kvarstad, tillsammans bildar grund för ett antagande om att sabotagerisk är för handen. Detta synes överensstämma med utländsk rätt. Sabotagerisk föreligger inte heller på grund av att gäldenären betalar skulder som är förfallna till betalning. Även löpande kostnader som är en förutsättning för att gäldenären skall kunna bedriva sin verksamhet bör kunna betalas utan att detta skall grunda kvarstad. Det viktiga torde enligt min mening vara om gäldenären har ändrat sitt beteende på något sätt sedan anspråket uppkom. I så fall kanske man kan dra slutsatsen att gäldenären försöker undandra sig att betala sina skulder. Om gäldenärens handlingssätt inte har förändrats är det svårt att peka på någon konkret omständighet som tyder på att han skulle vara sabotagebenägen.

4 Gäldenären ägnar sig åt riskfylld verksamhet

Att ägna sig åt riskfylld verksamhet kan vara brottsligt under vissa förutsättningar. Enligt 11 kap. 3 § BrB kan den som, när han är på obestånd eller när påtaglig fara föreligger för att han skall komma på obestånd, inlåter sig på äventyrligt företag och därigenom uppsåtligen eller av grov oaktsamhet försämrar sin förmögensställning i avsevärd mån dömas för vårdslöshet mot borgenärer. Exempel på förfaranden som kan falla under formuleringen äventyrligt företag är enligt kommentaren till Brottsbalken igångsättande, utvidgande eller övertagande av rörelse utan erforderliga resurser.²⁶ Enligt Madeleine Leijonhufvud omfattas även spel och spekulationer.²⁷ Frågan om riskfylld verksamhet kan anses utgöra sabotagerisk har prövats av domstol vid några tillfällen.

I fallet Stockholm Fondkommission AB /. Lars Lindén²⁸ väcktes frågan om spekulationer, i form av handel med värdepapper och optioner, kunde anses utgöra grund för kvarstad. Bakgrunden till fallet var att Lindén hade köpt och sålt värdepapper genom förmedling av Stockholm Fondkommission AB (SF). För detta ändamål hade Lindén öppnat en depå och konto hos SF. På begäran av Lindén utfärdade SF så kallade standardiserade indexsäljoptioner, noterade av Sveriges dåvarande två optionsbörser. Optionerna förföll efter en tid och avräkning skedde beträffande vinst och förlust hänförlig till optionerna. Enligt de bestämmelser som gällde för optionshandel blev SF solidariskt ansvarigt för de åtaganden som ingåtts för Lindéns räkning. SF hade därför en fordran mot Lindén uppgående till cirka 4 miljoner kronor. Lindén hade inte ställt någon säkerhet för SF:s åtaganden. SF begärde därför kvarstad på så mycket av Lindéns egendom att fordran kunde antas bli täckt vid utmätning.

Som grund för kvarstad angavs att Lindén inlåtit sig i omfattande, mycket riskfyllda spekulationsaffärer och vidtagit dispositioner beträffande sin

²⁶ Holmberg m.fl., Kommentar till Brottsbalken, s 596.

²⁷ Löfmarck, Brotten mot borgenärer, sid 202.

²⁸ Södra Roslags tingsrätt T 1734/87 och SH Ö 2581/87.

förmögenhet, vilket resulterat i att någon officiell redovisad förmögenhet inte förelåg. SF gjorde därför gällande att det skäligen kunde befaras att Lindén skulle undanskaffa egendom eller på annat sätt undandra sig att betala skulden till SF. Det gjordes även gällande att det skäligen kunde befaras att Lindén på nytt skulle inlåta sig i spekulationsaffärer med risk för att kvarvarande medel förbrukades och att ytterligare skulder skulle uppkomma. Tingsrätten förordnade interimistiskt om kvarstad. Lindén överklagade beslutet till Svea hovrätt som lämnade överklagandet utan bifall.

Domstolen synes mena att sabotagerisk föreligger på grund av att Lindén har ägnat sig åt riskfylld verksamhet bestående i spekulationer och att det därför kan befaras att Lindén skall fortsätta med sådan verksamhet. Beslutet saknar motivering. Tingsrätten anger endast att det skäligen kan befaras att svaranden undandrar sig att betala skulden på sätt sökanden har gjort gällande.

Vad som är märkligt med fallet Stockholm Fondkommission AB ./.. Lindén är att borgenären har förmedlat gäldenärens handel med optioner och på så sätt själv medverkat till den riskfyllda verksamheten. SF har till och med blivit solidariskt ansvarig för den förlust som har uppkommit. SF:s verksamhet går alltså ut på att förmedla värdepapper och optioner. Samtidigt menar SF att man inte kan lita på att personer som ägnar sig åt handel med optioner inte skaffar undan egendom i syfte att förhindra framtida verkställighet av ett fordringsanspråk. I själva verket har SF emellertid varit med och spekulerat och hade förmodligen även möjlighet att själv tjäna mycket pengar om Lindén istället hade haft tur. SF kände hela tiden till att Lindéns verksamhet var mycket riskfylld och involverade stora summor pengar. Är det då rimligt att man kan få kvarstad med hänvisning till att verksamheten ger anledning att befara att gäldenären kommer att undandra sig betalning av sina skulder? Enligt de avtal som gällde för handel med optioner på optionsbörserna genom förmedling av en fondkommissionär krävdes dessutom att kunden ställde säkerhet till fondkommissionären för de åtaganden som denne ingick för kundens räkning. Fondkommissionären ställde i sin tur säkerhet till

options-börsen. Avtalen byggde på regler i fondkommissionslagen (1979:748).²⁹ I det här fallet hade Lindén inte ställt någon säkerhet till SF, i strid mot gällande regler. Personligen ställer jag mig mycket tveksam till om kvarstad bör meddelas under sådana omständigheter. Problemet behandlas ytterligare nedan under 9.1.

I fallet Enuvo AB:s konkursbo /. Johan Nordquist³⁰ hade konkursboet visat sannolika skäl för en fordran på cirka 2,5 miljoner kronor. Borgenären hävdade att grund för kvarstad förelåg bland annat på grund av att Nordquist bedrev riskfylld verksamhet med inslag av spekulation. Verksamheten bestod i att föda upp och sälja laxar. Detta ansågs vara väldigt riskfyllt på grund av att laxodling krävde stora investeringar samtidigt som resultatet till mycket stor del var beroende av yttre omständigheter. Nordquist hade förlorat flera miljoner på laxodling. Med hänsyn till fordringens storlek och vad som kommit fram om Nordquists tidigare och nuvarande verksamhet ansåg tingsrätten att det skäligen kunde befaras att Nordquist skulle undandra sig att betala skulden. Hovrätten gjorde ingen annan bedömning.

I fallet Ahlsell och Ventura /. Bengt Lundström³¹ hade Ahlsell och Ventura visat sannolika skäl för en fordran på Lundström uppgående till 1,8 miljoner kronor. Som grund för kvarstad åberopades bland annat att Lundström ägnade sig åt spekulationer. Lundström lämnade stora förskott till utländska leverantörer utan att begära säkerhet. Inslaget av spekulation och risken för slutlig förlust var uppenbar enligt borgenären. Kvarstad meddelades. Borgenären framförde dock en mängd andra grunder som med mycket stor sannolikhet hade varit tillräckliga för kvarstad utan hänsyn till eventuell riskfylld verksamhet. Beslutet saknar tyvärr motivering.

Den så kallade riskfyllda verksamheten skiljer sig mycket åt i de tre fall som har behandlats ovan. Att verksamheten är riskfylld innebär att gäldenären har satsat stora summor pengar på någonting som kan ge stora vinster samtidigt som risken

²⁹ Fonkommissionslagen (1979:748) upphävdes genom lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. Detta innebär troligtvis ingen skillnad vad gäller kravet på att säkerhet skall ställas.

³⁰ Stockholms tingsrätt T 1265/92 och SH Ö 3755/92.

³¹ GH Ö 829/85.

att förlora pengarna också är väldigt stor. Spekulationer i aktier och andra värdepapper är ett bra exempel. För att kvarstad skall kunna meddelas bör dock krävas att risken för slutlig förlust är mycket stor och att gäldenären inte har andra medel som kan täcka förlusten eller att han befaras fortsätta med den riskfyllda verksamheten i en sådan utsträckning att den aktuella skulden inte kan anses bli täckt vid en framtida utmätning. Om gäldenären förväntas ha andra medel som kan täcka en eventuell förlust kan det inte anses klandervärt att ägna sig åt riskfylld verksamhet. Detta kan jämföras med rekvisiten i 11 kap. 3 § BrB om vårdslöshet mot borgenärer. För att verksamheten skall vara brottslig krävs att gäldenären är på obestånd eller att påtaglig fara föreligger för att han skall komma på obestånd. Ekelöf nämner som exempel på en åtgärd som kan grunda kvarstad att gäldenären gör förlustbringande affärer.³² Begreppet riskfylld verksamhet skulle i många fall mycket väl kunna ersättas av begreppet förlustbringande affärer.

Att gäldenären ägnar sig åt riskfylld verksamhet är kvarstadsgrundande även i Norge. I kommentaren till den norska lagstiftningen om kvarstad framgår att grund för kvarstad kan föreligga om gäldenären inlåter sig på verksamhet som kan påföra både honom och borgenärerna ekonomiska förluster, t.ex. spel, vadhållning eller annan starkt riskfylld verksamhet.³³

³² Ekelöf, Rättegång III, s 14.

³³ Falkanger m.fl., Tvångsfullbyrdelsesloven med kommentarer, s 769.

5 Gälldenären avyttrar egendom

Om en gälldenär säljer delar av sin egendom, t.ex. en fastighet, finns det alltid en viss risk för att hans åtgärd skall få till följd att det inte finns egendom i behåll vid en framtida utmätning. Frågan som skall behandlas i det här avsnittet är om detta är tillräckligt för att uppfylla kraven för kvarstad i 15 kap. 1 § RB.

Enligt Ekelöf föreligger sabotagerisk om gälldenären ”ämna realisera” sina tillgångar. Ekelöfs resonemang bygger på att borgenären inte behöver göra antagligt att gälldenären har för avsikt att sabotera den kommande domsverkställigheten. Det är tillräckligt att hans åtgärder kan få denna verkan.³⁴ Eftersom försäljning av egendom kan få till följd att framtida verkställighet omöjliggörs eller väsentligt försvåras är kravet på sabotagerisk uppfyllt. Av förarbetena till 15 kap. RB framgår emellertid att en kvar-stadsgrundande åtgärd bör vara sådan att den kan anses klandervärd.³⁵ Är det i något fall klandervärd att avyttra egendom?

Frågan om sabotagerisk föreligger på grund av att gälldenären avyttrar egendom prövades av HD i NJA 1983 s 862 II. Borgenären åberopade som grund för sitt kvarstadsyrkande att gälldenärernas fastighet var under försäljning. Fastigheten hade också sedermera sålts. Enbart denna omständighet ansågs emellertid inte medföra att det skäligen kunde befaras att gälldenärerna undandrog sig att betala vad som genom dom i målet kunde komma att åläggas dem.

Av rättsfallet framgår att det inte är en tillräcklig grund för kvarstad att gälldenären har för avsikt att försälja eller att han har sålt egendom.³⁶ I opublicerad praxis finns emellertid åtskilliga exempel på att kvarstad har meddelats på grund av att gälldenären avyttrar egendom.

³⁴ Ekelöf, Rättegång III, s 14.

³⁵ Prop. 1980/81:84, s 427.

³⁶ Se även HS Ö 768/86 och HVS Ö 1051/88.

I fallet PM-Luft Aktiebolag ./ Aktiebolaget Plåtbearbetning³⁷ hävdade PM-Luft att det fanns risk för att deras fordran inte skulle bli betald på grund av att Plåtbearbetning försålt samtliga maskiner och inventarier samt varulager. Plåtbearbetning invände att företaget var seriöst och hade varit i branschen sedan lång tid tillbaka. Bolaget hade drabbats av likviditetsbekymmer och till följd av detta hade man sålt maskiner, inventarier och varulager. Försäljnings-priset översteg det bokförda värdet med bred marginal. Bolagets solvens och likviditet hade starkt förbättrats efter detta och man menade att åtgärderna medfört att PM-Luft som påstådd borgenär kommit i ett betydligt bättre läge. Svea hovrätt ansåg att det med hänsyn till Plåtbearbetnings försäljning av samtliga maskiner och inventarier samt varulager skäligen kunde befaras att Plåtbearbetning undandrog sig att betala skulden.

En anledning till att kvarstad meddelades i det här fallet kan ha varit att Plåtbearbetning avyttrade egendom i så stor utsträckning att bolaget i princip inte skulle kunna bedriva någon verksamhet i fortsättningen. Efter försäljning av samtliga maskiner, inventarier och varulager är det inte mycket som återstår. Det finns ytterligare exempel på att kvarstad har meddelats när försäljningen har lett till att bolaget inte längre kan fortsätta sin verksamhet. I fallet Kohlswa Herrgård Fastighets AB ./ Musslan restaurang AB (Musslan)³⁸ ansåg Svea hovrätt att sabotagerisk förelåg eftersom samtliga inventarier i Musslan överlåtits till ett närstående bolag och utredningen dessutom gav vid handen att Musslan fortsättningsvis inte skulle komma att bedriva någon verksamhet överhuvudtaget. Kvarstad meddelades även interimistiskt i fallet Trycksakskommunikation RHN Aktiebolag ./ Hammarby Bok- och Offsettryckeri Aktiebolag.³⁹ Trycksakskommunikation RHN Aktiebolag gjorde gällande att Hammarby Bok- och Offsettryckeri Aktiebolag avyttrade företaget. Viktig maskinell utrustning såldes, t.ex. en maskin värd 3,5 miljoner kronor. Maskinen var en förutsättning för att bolaget skulle kunna bedriva någon verksamhet. Bolaget hade inte visat någon avsikt att betala fordringsägarna med hjälp av intäkterna från försäljningen. Kvarstaden upphävdes dock efter att Hammarby Bok- och Offsettryckeri Aktiebolag hade fått tillfälle att yttra sig i målet. Bolaget anförde i sitt yttrande att

³⁷ SH Ö 3968/85.

³⁸ SH Ö 5142/95.

försök pågick att rekonstruera bolaget under ordnade former, under medverkan av advokat och i enlighet med ackordslagen. Försäljningen av maskinen hade skett som ett led i den pågående rekonstruktionen av bolaget. Bolagets verksamhet skulle alltså fortsätta trots avyttringen.

Kvarstad kan även meddelas om gäldenären avyttrar egendom på grund av att han har betalningssvårigheter.⁴⁰ I fallet S.H.E. Nybergs Byggentreprenad Aktiebolag (Nybergbolaget) ./ Sivilingeniör Kjell Kristian Larsen A/S (Larsenbolaget)⁴¹ yrkade Nybergbolaget kvarstad för en fordran på norska Larsenbolaget. Nybergbolaget hävdade att Larsenbolagets ekonomi var synnerligen ansträngd. Bolagets egna kapital utvisade ett underskott på cirka 700.000 kronor och aktiekapitalet var förbrukat. Larsenbolaget hade dessutom hastigt börjat avyttra sin egendom. Den norska egendomen var redan såld och köpeskillingen hade betalats ut till fordringsägare i Norge. Uppdrag hade även lämnats åt mäklare att försälja bolagets egendom i Sverige. Nybergbolaget menade att Larsenbolaget genom sitt plötsliga agerande försökte undandra sig betalning av en eventuell skuld till Nybergbolaget. Larsenbolaget invände endast att man inte skulle komma att undandra sig betalning. I övrigt lämnades Nybergbolagets påståenden oemotsagda. Kvarstad beviljades av tingsrätten och Hovrätten för Västra Sverige lämnade Larsenbolagets besvär utan bifall.

Sabotagerisk föreligger däremot inte om gäldenären inte har haft någon möjlighet att påverka avyttringen. I fallet Sala Bokförings- & Revisionsbyrå, Ethel Lindh AB (revisionsbyrån) ./ Hans Cedervall⁴² menade revisionsbyrån att sabotagerisk förelåg på grund av att Cedervall upphört med sin åkerirörelse och återlämnat den lastbil han använde i rörelsen till bilförsäljaren. Cedervall invände att lastbilen var köpt på avbetalning med ägareförbehåll för säljaren och att denne återtagit bilen efter begäran om handräckning på grund av att Cedervall inte förmått att betala förfallna avbetalningar. Fortsatt drift av åkerirörelsen skulle ha kunnat medföra ansvar för gäldenärsbrott. Svea hovrätt konstaterade att ingen omständighet

³⁹ SH Ö 3036/88. Se även under avsnitt 3.

⁴⁰ Jämför ovan under avsnitt 3.

⁴¹ Åmåls tingsrätt T 181/87 och HVS Ö 74/89.

⁴² SH Ö 2182/87.

framkommit som kunde utgöra grund för misstanke att Cedervall vidtog åtgärder som skulle omöjliggöra eller försvåra verkställighet av en framtida dom.

Kvarstad kan inte heller meddelas om försäljningen ingår som ett led i gäldenärens normala verksamhet. I fallet Sparbanken Sverige AB ./ Rosenborgs Säteri KB⁴³ yrkade Sparbanken kvarstad på grund av att Rosenborgs Säteri avsåg att försälja djur i syfte att betala privata restskulder. Rosenborgs Säteri invände att försäljning av djur i en jordbruksrörelse är en fullständigt normal företeelse. Försäljningen skedde mot normalt vederlag som sedan reinvesterades i rörelsen. Hovrätten för Västra Sverige upphävde tingsrättens förordnande om kvarstad. Detta kan jämföras med vad som ovan har sagts om kvarstad i engelsk rätt. Kvarstad kan inte meddelas på grund av att gäldenären vidtager åtgärder som ingår i hans normala verksamhet, ”ordinary course of business”.⁴⁴

Som har framgått ovan kan det alltså i vissa fall anses klandervärdt att avyttra egendom. Det krävs i så fall att det finns någon ytterligare omständighet som tyder på att det finns en risk för sabotage, t.ex. att gäldenären har mycket dålig ekonomi eller att han avyttrar egendom i så stor utsträckning att han inte längre kan bedriva någon verksamhet. Mot detta skulle man kunna invända att det inte borde vara klandervärdt att avyttra egendom så länge gäldenären får ett fullgott vederlag, under förutsättning att han inte försöker skaffa undan vederlaget från borgenärerna. Enligt förarbetena är en åtgärd klandervärd om den är återvinningsbar i konkurs.⁴⁵ En förutsättning för att en rättshandling skall vara återvinningsbar i konkurs är att den är till nackdel för någon borgenär. Återvinning kommer därför vanligtvis inte i fråga när gäldenären genom rättshandlingen tillförts ett fullgott vederlag för sin egen prestation.⁴⁶ Frågan aktualiserades i fallet Stig Cedergren ./ Global Security AB (Global).⁴⁷ Cedergren yrkade kvarstad på grund av att vissa av Globals tillgångar var under försäljning eller hade försålts. Global åberopade till sitt försvar att försäljningen enbart innebar att anläggnings- och omsättnings-tillgångar i bolaget förvandlades till likvida medel, vilket gagnade

⁴³ HVS Ö 379/94. Sannolika skäl för fordran förelåg inte heller.

⁴⁴ Se t.ex. Polly Peck International Plc. v. Nadir (No. 2) [1992] 4 All ER 769.

⁴⁵ Prop. 1980/81:84, s 427.

⁴⁶ Welamson, Konkurs, s 60-61.

⁴⁷ HVS Ö 123/96.

Cedergren eftersom det underlättade en eventuell betalning av hans fordran. Kvarstad beviljades av Hovrätten för Västra Sverige. Det finns fler exempel på fall där gäldenären har åberopat att grund för kvarstad inte kan föreligga eftersom fullt vederlag har erhållits vid försäljningen.⁴⁸ Kvarstad meddelas emellertid ofta trots invändningen. Besluten är tyvärr inte motiverade. En anledning till att åtgärden skulle kunna anses klandervärd är att det kanske inte är möjligt att få ett marknadsmässigt pris för egendom som man hastigt tvingas avyttra, t.ex. på grund av dålig ekonomi. Mot detta skulle man emellertid kunna invända att syftet med kvarstad är att skydda en framtida utmätning och att man förmodligen inte skulle få ett bättre pris vid en exekutiv försäljning.

Kvarstad på grund av att gäldenären avyttrar egendom kan enligt min mening i många fall vara svår att motivera med att åtgärden skulle vara klandervärd. Avyttringen behöver inte ha skett i syfte att undandra borgenärerna betalning utan har kanske istället varit ett led i ett försök att rädda företaget. Ett kvarstadsbeslut skulle i ett sådant läge troligtvis innebära slutet för företaget. Faktum kvarstår emellertid att det finns en mycket stor risk att det inte finns några tillgångar i behåll vid en framtida utmätning. (Jämför Ekelöfs resone-mang) I England kan man vid sabotageriskbedömningen ta hänsyn till hur enkelt det är för gäldenären att skaffa undan sina tillgångar.⁴⁹ Det är t.ex. mycket enklare att göra sig av med pengar på ett bankkonto än en fastighet. Om gäldenärens huvudsakliga tillgångar endast består av kontanter kan det därför finnas större anledning att meddela kvarstad. Om gäldenären avyttrar egendom i så stor utsträckning att han i princip inte längre kan bedriva någon verksamhet har han även förlorat alla möjligheter att dra in nya medel i rörelsen. Detta leder till att borgenärernas möjlighet att få betalt minskar. Gäldenären har inte heller längre samma intresse av att borgenärernas krav blir tillgodosedda. Det kan med andra ord vara rimligt att bevilja kvarstad på grund av att gäldenären avyttrar egendom om det finns någon ytterligare omständighet som tyder på att gäldenären kommer att undandra sig sitt betalningsansvar.

Det bör även påpekas att det inte är tillräckligt att borgenären enbart påstår att gäldenären avyttrar egendom. Borgenärens farhågor måste ha stöd av någon

⁴⁸ Se t.ex. PM-Luft aktiebolag ./ Aktiebolaget Plåtbearbetning ovan.

⁴⁹ Gee, Mareva Injunctions and Anton Pillar Relief, s 120.

konkret omständighet, t.ex. att gäldenären har uttalat en avsikt att avyttra egendom, att mäklare har anlåtats eller att egendom redan har försålts.⁵⁰

⁵⁰ Se t.ex. HVS 1051/88. Jämför även NJA 1983 s 862 I.

6 Gälldenären fullgör inte sina skyldigheter

Det här avsnittet avser att behandla ett flertal argument som ofta åberopas gemensamt i syfte att påvisa att gälldenären inte visar respekt för sina borgenärer, bl.a. genom att inte fullgöra sina skyldigheter enligt gällande lagar och regler, och att det därför kan befaras att han även kommer att undandra sig betalning av sina skulder. Problemet aktualiserades i rättsfallet NJA 1988 s 305.

I NJA 1988 s 305 åberopades som grund för kvarstad att gälldenären hade visat samtliga av de kännetecken som brukar förekomma när en gälldenär inte vill eller inte avser att fullgöra sina skyldigheter. Rättsfallet gällde en fordran på förmedlingsprovision som Consultus THR AB (Consultus) hade på Sjöökrogen AB. HD gjorde följande bedömning:

”Sjöökrogen är ett sk fåmansbolag med Karl Göran S som ende styrelseledamot. Enligt vad Consultus obesträtt har uppgett *saknar Sjöökrogen revisor. Sjöökrogen har inte heller någonsin sänt in föreskrivna redovisningshandlingar till patent- och registreringsverket. Att bolaget inte fullgör sina skyldigheter enligt aktiebolagslagen (1975:1385) i angivna hänseenden gör det svårt för Consultus att skaffa information om bolaget och dess verksamhet. Av angivna soliditetsupplysningar framgår emellertid att Sjöökrogen har registrerats för åtskilliga betalningsanmärkningar samt att Karl Göran S under senare år varit knuten till näringsverksamhet som i ett flertal fall lett till konkurs. Omständigheterna är sådana att Consultus har fog för sitt antagande att Sjöökrogens enda tillgång är den fordran Sjöökrogen har på grund av försäljningen av restaurationen på Fjäderholmarna.*

Vid angivna förhållanden får Consultus anses ha visat att det skäligen kan befaras att Sjöökrogen vidtar åtgärder för att undandra sig att betala sin skuld.” (min kursivering)

Två justiteråd var av skiljaktig mening och anslöt sig till revisions-sekreterarens betänkande. Enligt betänkandet bör kvarstad inte beslutas endast av det skälet att gälldenärens ekonomiska prognos framstår som mindre god. Det påpekas att avsikten med reglerna i 15 kap. RB enligt förarbetena inte är att varje åtgärd,

varigenom gäldenären sätter sig ur stånd att betala aktuell skuld, skulle kunna grunda kvarstad. Åtgärden bör framstå som klandervärd. I betänkandet konstateras att det av utredningen möjligen kunde utläsas att Sjöökrogens ekonomiska ställning var osäker och att dess skötsel uppvisade anmärkningsvärda brister. Vad Consultus åberopat ansågs emellertid inte utgöra ett sådant förfarande som kunde grunda kvarstad.

Kvarstad meddelades alltså på grund av att gäldenären inte hade fullgjort sina skyldigheter enligt aktiebolagslagen. Detta ansågs vara en brist som gjorde det svårt för borgenären att skaffa tillräcklig information om bolaget och dess verksamhet. Det inverkade troligtvis även på beslutet att gäldenären hade mycket dålig ekonomi och ett flertal konkurser bakom sig.

Fallet AGRO Finans Aktiebolag ./ Mats Lönnerblad Holding Aktiebolag och Mats Lönnerblad⁵¹ företer stora likheter med NJA 1988 s 305. Bakgrunden till fallet var att Mats Lönnerblad Holding Aktiebolag (Holdingbolaget) upptagit krediter om cirka 3 miljoner kronor hos AGRO Finans Aktiebolag (Agro). Mats Lönnerblad gick själv i borgen såsom för egen skuld för beloppet. Holdingbolaget och Lönnerblad fullgjorde inte sina skyldigheter enligt kreditavtalet och Agro vände sig därför till domstol för att kräva betalning av fordran. Samtidigt yrkades kvarstad på så mycket av Holdingbolagets och Lönnerblads egendom att fordran kunde antas bli täckt vid utmätning. Till stöd för kvarstadsyrkandet framfördes i huvudsak följande argument:

- Lönnerblads bolag saknar registrerade styrelser och revisorer. (Lönnerblad ägde förutom Holdingbolaget ytterligare minst fyra bolag.)
- Lönnerblads bolag har inte i rätt tid sänt in föreskrivna redovisningshandlingar till PRV.
- I Lönnerblads bolag förekommer åtskilliga betalningsanmärkningar till betydande belopp.

⁵¹ Detta är egentligen tre fall som har prövats vid olika tillfällen, SH Ö 4163/91, SH Ö 1372/92 och SH Ö 1785/92. Målen är mycket komplicerade och jag har därför försökt göra vissa förenklingar i syfte att koncentrera problemet till de aspekter som jag är intresserad av och som dessutom verkar ha varit avgörande för målets utgång.

- Lönnerblad har bedrivit näringsverksamhet i aktiebolag som i ett flertal fall lett till konkurs.
- Holdingbolaget har undanskaffat till Agro pantsatt egendom genom att överlåta egendomen till ett annat av Lönnerblad kontrollerat bolag.
- Agros fordran är till följd av överlåtelsen pantsatt endast till ett mindre belopp. Agro riskerar därför att mista sin möjlighet till betalning ur Holdingbolagets egendom om inte kvarstad beviljas och efter offentlig försäljning till Holdingbolaget utgivet kontant överskott förbrukas, t.ex. genom betalning till Lönnerblad.

Holdingbolaget och Mats Lönnerblad vitsordade samtliga omständigheter men menade att man inte hade vidtagit några åtgärder som var så klandervärda att de kunde utgöra grund för kvarstad. Kvarstad beviljades av Svea hovrätt. Beslutet saknar motivering.

Det finns två huvudsakliga skillnader mellan det ovannämnda fallet och NJA 1988 s 305.

- 1 Överlåtelsen av den pantsatta egendomen. Omständigheterna kring denna var emellertid något oklara. Holdingbolaget och Lönnerblad hävdade att syftet med överlåtelsen inte var att undergräva säkerheten. Av köpekontraktet framgick att det var en förutsättning för köpet att detta godkändes av Agro. Enligt Holdingbolaget hade köpet dessutom återgått.
- 2 Bolaget i NJA 1988 s 305 hade endast en tillgång som dessutom var en fordran.

Bland inlagorna till fallet AGRO Finans Aktiebolag ./ Mats Lönnerblad Holding Aktiebolag och Mats Lönnerblad finns ett PM innehållande en rättsutredning samt ett utlåtande om hur man kan se på sabotagerisken i det aktuella fallet. De omständigheterna att bolaget hade dålig ekonomi, att Lönnerblad haft flera företag som gått i konkurs samt att han hade betalningsanmärkningar utgör enligt utlåtandet inte i sig grund för att befara sabotage. Att bolaget aktivt agerat för att undandra Agro verkan av den pant som bolaget ställt är emellertid enligt utlåtandet ett allvarligt beteende. Lönnerblad hade dessutom under de senaste

åren underlåtit att inge rapporter till PRV. Enligt PM:et är sabotagerisken dock inte så tydlig att kvarstad helt automatiskt skulle meddelas.

Enligt min mening är sabotagerisken tydligare i Agro-fallet än i NJA 1988 s 305. Det finns trots allt en mer konkret handling att peka på som skulle kunna utgöra bevis för att gäldenären är sabotagebenägen, nämligen överlåtelsen av den pantsatta egendomen. I grund och botten går borgenärens argument emellertid i första hand ut på att demonstrera att gäldenären har visat bristande respekt för sina borgenärer genom att inte fullgöra sina skyldigheter enligt gällande lagar och regler. Att bolagets skötsel uppvisar anmärkningsvärda brister, t.ex. genom att föreskrivet material inte inlämnas till PRV, innebär problem för borgenären att kontrollera gäldenärens verksamhet. Eftersom gäldenären inte tidigare har fullgjort vad som har ålegat honom kan det dessutom skäligen befaras att han kommer att fortsätta missköta sina affärer. Det är dock tveksamt om det från början har varit meningen att kvarstad skulle beviljas av denna anledning.⁵² Förarbetena verkar främst mena att sabotagerisken skall hänföra sig till ett befarat framtida beteende som kan betecknas som klandervärt. Detta stöds av uttalandet att åtgärden är klandervärd om den är återvinningsbar i konkurs. HD har dessutom tidigare intagit en restriktiv hållning när det gäller att fastslå sabotagerisk.⁵³

Frågan är hur stora brister som krävs för att sabotagerisk skall anses föreligga. Måste samtliga omständigheter som åberopades i NJA 1988 s 305 och Agro-fallet vara för handen eller räcker det att åberopa någon eller några av dem? Av det ovannämnda PM:et framgår att det inte skulle vara tillräckligt att gäldenären har dålig ekonomi och ett flertal konkurser bakom sig. Detta är förmodligen riktigt.⁵⁴ Sabotagerisk ansågs emellertid föreligga i fallet Fortune Finans Aktiebolag (finansbolaget) /. Christer Sandvall⁵⁵ på grund av att Sandvall ingått som ordinarie styrelseledamot i cirka 60 bolag, varav 48 stycken försatts i konkurs. Finansbolaget menade att det därför kunde befaras att Sandvall genom att förfoga över sin återstående egendom kunde föranleda skada för

⁵² Jämför dissidenterna i NJA 1988 s 305.

⁵³ Se NJA 1983 s 862 I och II samt NJA 1994 s 654.

⁵⁴ Se t.ex. SH Ö 1019/92.

⁵⁵ GH Ö 863/90. Kvarstad meddelades dock inte på grund av att den ställda säkerheten var otillräcklig.

finansbolaget. Flertalet konkurser hade inträffat under loppet av två månader. Nämnas bör kanske även att finansbolagets fordran var mycket hög, närmare 10 miljoner kronor. Fallet visar att sabotagerisk trots allt kan föreligga på grund av att gäldenären har ett flertal konkurser bakom sig. Antalet konkurser, som hade inträffat under mycket kort tid, var emellertid väldigt högt i det här fallet samtidigt som fordran var mycket hög.⁵⁶ Under sådana omständigheter finns det möjligen anledning att befara att det ligger någonting annat bakom konkurserna än att gäldenären endast drabbats av ekonomiska problem och att han kommer att försöka undandra sig betalning av sina skulder.

Att gäldenären inte lämnar in redovisningshandlingar till PRV är inte heller tillräcklig grund för kvarstad.⁵⁷ Det förekommer även att borgenären anser att sabotagerisk föreligger på grund av att gäldenären inte har fullgjort andra skyldigheter i aktiebolagslagen eller i bokföringslagen. I SH Ö 3360/95 åberopades t.ex. att gäldenären drivit verksamheten vidare i strid med aktiebolagslagens regler om likvidationsplikt. Borgenären menade att detta utgjorde en sådan klandervärd åtgärd att kvarstad borde beviljas. Svea hovrätt avslag yrkandet.⁵⁸ Någon omständighet som kunde utgöra grund för misstanke om undandragande förelåg inte heller i fallet HVS Ö 1051/88. Borgenären hävdade här att gäldenären fortsatt verksamheten i bolaget trots att revisor avstyrkt fastställande av balans- och resultaträkning samt inte beviljat styrelsen ansvarsfrihet. Ett påstående om att en bostadsrättsförening inte hade ordnad bokföring i strid med bokföringslagen ansågs inte heller föranleda sabotagerisk enligt SH Ö 2312/92.

Av det ovanstående framgår att sabotagerisk inte nödvändigtvis föreligger enbart på grund av att någon eller några av de omständigheter som åberopades i NJA 1988 s 305 föreligger. Bedömningen blir beroende av förhållandena i det enskilda fallet och det är svårt att göra ett generellt uttalande om vilka omständigheter som är tillräckliga för kvarstad när borgenären enbart hänvisar till att gäldenären inte

⁵⁶ Jämför NJA 1992 s 154. HD tog i det här fallet hänsyn till att de fordrade beloppen var mycket stora och menade att det i ett sådant läge i allmänhet föreligger en påtaglig risk att gäldenären på ena eller andra sättet försöker undkomma att betala skulden.

⁵⁷ Se t.ex. HS Ö 682/86.

⁵⁸ Jämför även GH Ö 1147/95.

har fullgjort sina skyldigheter enligt gällande lagar och regler. Att stor osäkerhet råder framgår av minoritetens uppfattning i NJA 1988 s 305 och det PM som författats i samband med hovrättens dom i målet mellan Agro och Holdingbolaget. Avgörande blir troligtvis om gäldenärens beteende i sin helhet medför att det skäligen kan befaras att han kommer att undandra sig betalning av sina skulder i framtiden. Är omständigheterna sådana att det finns skäl att misstänka att gäldenären har satt sitt beteende i system för att undkomma borgenärernas krav föreligger grund för kvarstad. Detta kan vara fallet om gäldenären brutit mot en mängd olika skyldigheter eller om gäldenären upprepat samma beteende i mycket stor omfattning under kort tid.

7 Gälldenären har anknytning till utlandet

Det är i dagens läge inte särskilt ovanligt att svenska bolag ingår avtal med bolag som har sitt säte utomlands. Det blir också allt vanligare att privatpersoner förflyttar sig över gränserna. Det här avsnittet skall därför behandla fordringsförhållanden där borgenären befarar att gälldenären skall undandra sig betalning av sin skuld genom att överföra sina tillgångar till utlandet.

Om gälldenären inte har några tillgångar kvar i Sverige när fordringsanspråket skall verkställas måste verkställigheten ske i utlandet. I Norge är det en tillräcklig grund för kvarstad att gälldenärens beteende ger anledning att frukta att verkställighet av kravet måste ske utanför riket.⁵⁹ Det spelar ingen roll om problemen med att få verkställighet i det aktuella landet är stora eller små. Kvarstad kan till och med meddelas om borgenären själv skulle bedriva verksamhet eller ha hemvist i det andra landet, förutsatt att villkoren för kvarstad i övrigt är uppfyllda. Villkoret att borgenärens farhågor skall kunna hänföras till gälldenärens beteende innebär att det inte utgör grund för kvarstad att en gälldenär med tillgångar i Norge redan från början är bosatt eller driver verksamhet i utlandet, under förutsättning att gälldenären inte vidtar åtgärder i syfte att undanröja de tillgångar han har i Norge. Domstolen får i så fall närmare värdera om och i vilken omfattning borgenärens farhågor för att tillgångarna skall försvinna, t.ex. genom att de förbrukas eller överförs till utlandet, är befogade. Grund för kvarstad kan föreligga även om det skulle vara tal om ordinära, affärsmässiga dispositioner. Det viktiga är att gälldenären vidtar någon form av åtgärd, inte vilket syfte han har med åtgärden.⁶⁰

Frågan om kvarstad kan meddelas endast av den anledningen att det finns risk att ett avgörande måste verkställas i utlandet var föremål för prövning av EG-domstolen i fallet *Mund & Fester v. Hatrex Internationaal Transport (Hatrex)*.⁶¹ Bakgrunden till fallet var att det holländska bolaget Hatrex hade transporterat varor från Turkiet till Tyskland på uppdrag av ett tyskt företag. Varorna hade blivit skadade under transporten och det tyska bolaget Mund & Fester krävde

⁵⁹ § 14-2 Tvangfullbyrdelsesloven.

⁶⁰ Falkanger m.fl., Tvangfullbyrdelsesloven med kommentarer, s 770.

⁶¹ Case C-398/92 *Mund & Fester* [1994] ECR 467.

därför skadestånd av Hatrex. Mund & Fester ansökte dessutom om kvarstad på Hatrex lastbil som fanns i Tyskland. Som grund för kvarstadsyrkandet angavs att det fanns risk för att verkställigheten av domen i skadeståndsmålet måste ske utomlands om inte gäldenären förhindrades att förfoga över tillgångarna i Tyskland. Enligt den tyska lagstiftningen kunde kvarstad meddelas om det fanns en risk att verkställigheten av avgörandet annars skulle omöjliggöras eller väsentligt försvåras. Det förhållandet att avgörandet måste verkställas utomlands utgjorde enligt lagen en tillräcklig förutsättning för att kvarstad skulle beviljas. Om domen måste verkställas i utlandet var det alltså inte nödvändigt att visa på någon annan konkret omständighet som tydde på sabotagerisk.⁶² Den tyska domstolen vände sig till EG-domstolen för ett förhandsbesked om huruvida den tyska lagstiftningen stred mot gemenskapsrätten.

EG-domstolen konstaterar inledningsvis att medlemsstaterna enligt Art 220 i Romfördraget⁶³ skall inleda förhandlingar med varandra i syfte att till förmån för sina rättssubjekt säkerställa förenkling av formaliteter för ömsesidigt erkännande och verkställighet av rättsliga avgöranden och skiljedomar. Regeln i Art 220 har lett till att medlemsstaterna har ingått en konvention om verkställighet av domar på privaträttens område, den s.k. Bryssel-konventionen.⁶⁴

EG-domstolen konstaterar vidare att Art 7 i Romfördraget stadgar ett förbud mot diskriminering på grund av nationalitet.⁶⁵ Den tyska regeln innehåller inte någon öppen diskriminering av medborgare i andra medlemsländer eftersom den även omfattar tyska medborgare som är bosatta eller idkar näringsverksamhet utanför Tyskland. I fallet Boussac har domstolen emellertid tidigare slagit fast att all form av särbehandling på grund av nationalitet är förbjuden, d.v.s. även regler som inte är öppet diskriminerande men i praktiken innebär att medborgare i andra medlemsstater diskrimineras.⁶⁶ Detta är emellertid inte tillräckligt för att en regel

⁶² § 917 st 2 ZPO och Zöller-Stephan, Zivilprozessordnung, s 2134.

⁶³ Romfördraget är numera ersatt av Amsterdamfördraget.

⁶⁴ Angående Brysselkonventionen se vidare Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, s 123-124.

⁶⁵ Numreringen på denna artikel ändrades genom artikel G.8 i Maastrichtfördraget. Det allmänna diskrimineringsförbudet uttrycktes därefter i Art 6.

⁶⁶ Case C-22/80 Boussac [1980] ECR 3427.

skall underkännas. Det krävs även att regeln inte kan rättfärdigas av någon objektiv omständighet. Domstolen menar att den tyska regeln mycket väl kan vara motiverad om verkställighet måste ske i ett land utanför gemenskapen men eftersom Brysselkonventionen gäller i samtliga medlemsstater finns det ingen anledning att meddela kvarstad enbart på grund av att ett avgörande måste verkställas i någon annan medlemsstat. Den tyska regeln strider alltså mot gemenskapsrätten enligt Art 7 i kombination med Art 220 och Brysselkonventionen.

EG-domstolen har alltså klart och tydligt fastslagit att kvarstad inte kan meddelas enbart på grund av att en dom måste verkställas i en annan medlemsstat. Kvarstad bör emellertid kunna beviljas om det finns några konkreta omständigheter som tyder på att det utländska bolaget försöker undkomma betalning av sina skulder i Sverige.

Det ovanstående gäller emellertid endast i förhållandet mellan två medlemsstater och hindrar inte att en svensk domstol meddelar kvarstad på grund av att en dom måste verkställas i ett land utanför EU. Det är emellertid troligt att det även i ett sådant fall skulle krävas någon ytterligare omständighet som ger anledning att befara sabotagerisk.⁶⁷ Problemet aktualiserades i fallet Medicus i Malmö Utvecklings aktiebolag (Medicus) ./. Vale Holdings Ltd.⁶⁸ Medicus yrkade kvarstad på så mycket av Vale Holdings egendom att en fordran på cirka 4 miljoner kronor kunde antas bli täckt vid utmätning. Vale Holdings hade säte utomlands. Medicus åberopade som grund för yrkandet att Vale Holdings hade försökt sälja samtliga bolaget tillhöriga aktier i Medicus samt att bolaget hade för avsikt att avsluta sitt engagemang i Sverige. Tingsrätten lämnade yrkandet utan bifall. Medicus hade inte anfört att Vale Holdings verksamhet på något sätt hade förändrats sedan avtalet ingicks mellan bolagen. Tingsrätten fann det inte heller anmärkningsvärt att viss handel skedde med de aktier Vale Holdings hade i Sverige. Domen överklagades till Hovrätten över Skåne och Blekinge. Den

⁶⁷ Sedan den 1 januari 1993 gäller Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område i Sverige. EG-domstolens domar avseende Brysselkonventionen anses vara vägledande även för tolkningen av Luganokonventionen, se vidare Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, s 123-125.

⁶⁸ Malmö tingsrätt T 2560/89 och HS Ö 1302/89.

omständigheten att ett bolag med säte utomlands förde ut tillgångar ur landet kunde enligt hovrätten inte i sig föranleda ett antagande om att bolaget hade för avsikt att undandra sig betalning av sina skulder i Sverige. Besvären lämnades utan bifall.

Det är enligt min mening inte rimligt att meddela kvarstad endast av den anledningen att verkställighet av en eventuell framtida dom måste ske i utlandet. Detta är en risk som man måste vara medveten om när man ingår avtal med ett bolag som har säte utomlands. Problemet kan dessutom lösas genom att man kräver någon form av säkerhet. I fallet *Medicus* ./ *Vale Holdings* påpekar tingsrätten i sin dom att gäldenärens verksamhet inte på något sätt har förändrats sedan avtalet ingicks mellan bolagen och att det inte kan anses anmärkningsvärt att företaget bedriver handel med sina aktier i Sverige. Det rör sig alltså om en normal, affärsmässig transaktion som inte kan föranleda misstankar om sabotage. Om gäldenärens beteende plötsligt har förändrats kan det emellertid finnas grund för ett antagande att han försöker undkomma betalning av en skuld. Det bör även uppmärksammas att hovrätten menar att *Vale Holdings* agerande inte kunde föranleda ett antagande om att bolaget *hade för avsikt* att undandra sig sina skulder i Sverige. För att kvarstad skall kunna meddelas på grund av att gäldenären för ut tillgångar ur landet krävs alltså att åtgärden har vidtagits i syfte att sabotera framtida verkställighet av ett fordringsanspråk. Fallet *Daily Fashion Aktiebolag* ./ *Penny Gay Ltd*⁶⁹ tyder emellertid på att det trots allt kan ha betydelse att gäldenärsbolaget har säte utomlands och i princip saknar tillgångar i Sverige. Borgenären hävdade i det här fallet att gäldenärens enda tillgång i Sverige var en fordran, att bolaget hade betalningssvårigheter samt att man trots löfte därom inte hade betalat sina skulder till borgenären. Kvarstad beviljades interimistiskt av Göta hovrätt. Kvarstad kan som tidigare påpekats inte meddelas enbart av den anledningen att gäldenären har betalningssvårigheter. Det är därför troligt att hovrätten har tagit hänsyn till att gäldenären hade säte i utlandet.

I England kan gäldenärens vistelseort eller hemvist utgöra en relevant omständighet vid sabotageriskbedömningen. *Mareva injunction* användes till en början endast i syfte att förhindra utländska gäldenärer från att föra ut sina

⁶⁹ GH Ö 347/89.

tillgångar ur landet. Numera kan kvarstad emellertid förordnas även om gäldenären är bosatt eller driver rörelse i England.⁷⁰ I rättsfallet *Third Chandris Shipping Corporation v. Unimarine SA*⁷¹ gjorde Lord Denning följande uttalande angående gäldenärer med anknytning till utlandet:

”The plaintiff should give some grounds for believing that there is a risk of assets being removed before the judgment or award is satisfied. The mere fact that the defendant is abroad is not by itself sufficient. No one would wish any reputable foreign company to be plagued with a Mareva injunction simply because it has agreed to London arbitration.”

Kvarstad kan med andra ord inte längre beviljas endast av den anledningen att bolaget har sitt säte utomlands. Av rättsfallet framgår emellertid även att bedömningen kan bli en annan om bolaget är registrerat i ett land där lagarna är sådana att det inte är möjligt att ta reda på någonting om bolaget, varken ägarförhållanden eller vad det har för tillgångar. Enbart den omständigheten att bolaget är registrerat i ett sådant land kan utgöra grund för ett antagande om att ett framtida domslut kommer att bli utan verkan. Det är även av betydelse hur lätt eller svårt det är att verkställa ett engelskt domslut i det land där bolaget är registrerat. Det kan även ha betydelse hur lång tid det skulle ta att genomföra verkställigheten.⁷²

Den omständigheten att domen inte kan verkställas i det aktuella landet eller att bolaget är registrerat i ett s.k. skatteparadis har så vitt jag känner till inte prövats i Sverige. Min gissning är att en svensk domstol skulle behandla ett sådant fall ungefär som man gör i England, d.v.s. att man skulle ha tagit hänsyn till detta vid sabotageriskbedömningen. Om bolaget är registrerat i ett sådant land talar möjligtvis redan detta för att bolaget skulle försöka undandra sig verkställighet av ett svenskt domslut. En intressant fråga som man skulle kunna ställa är emellertid om man i så fall även bör ta hänsyn till huruvida borgenären kände till denna omständighet innan avtalet ingicks. Problemet behandlas vidare nedan under 9.1.

⁷⁰ Se vidare Hoyle, *The Mareva Injunction and Related Orders*, s 1-6.

⁷¹ *Third Chandris Shipping Corporation v. Unimarine SA* [1979] Q.B. 645.

Frågan om betydelsen av utländsk anknytning har varit föremål för prövning även vad gäller privatpersoner. I NJA 1983 s 862 I yrkade borgenären kvarstad på grund av att gäldenären planerade att bosätta sig i Spanien. Tingsrätten förordnade interimistiskt om kvarstad. Gäldenären flyttade därefter till Spanien men återkom till Sverige efter några månader. Kvarstadsbeslutet överklagades men tingsrätten och sedermera hovrätten fann ingen anledning att ändra beslutet. HD konstaterade att gäldenären nu åter var bosatt i Sverige. Någon omständighet som kunde utgöra grund för att hon vidtog åtgärder som skulle omöjliggöra eller försvåra verkställigheten av en framtida dom hade inte visats. HD upphävde därför kvarstaden.

Det hade varit intressant att veta hur HD hade resonerat om gäldenären fortfarande hade varit bosatt i Spanien när målet avgjordes. Den omständigheten att gäldenären flyttar utomlands kan utgöra grund för kvarstad i Norge, i synnerhet om det verkar finnas ett samband mellan gäldenärens flytt och fordringsanspråket. Sabotagerisk kan emellertid föreligga även om flytten föranleds av någon annan orsak, t.ex. arbete eller familj. Om det är meningen att flytten skall bli varaktig är det nämligen naturligt att räkna med att gäldenären inte lämnar kvar egendom i Norge som kan bli föremål för utmätning. Rekvisiten för kvarstad är därmed uppfyllda.⁷³ Mycket talar emellertid för att utgången i NJA 1983 s 862 I hade blivit densamma även om gäldenären inte hade återvänt till Sverige. Om gäldenären flyttar utomlands, t.ex. på grund av arbete eller familj, kan det inte enbart av den anledningen finnas skäl för ett antagande att gäldenären försöker undandra sig sina skulder. Den omständigheten att gäldenären hade för avsikt att lämna Sverige och bosätta sig utomlands åberopades även i fallet Linda Andersson ./ Svante Rääf.⁷⁴ Grund för kvarstad ansågs inte föreligga. Detta talar för att det bör finnas någon ytterligare omständighet som tyder på att gäldenären försöker undandra sig en skuld.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det inte är en tillräcklig grund för kvarstad att ett bolag som har säte utomlands för ut tillgångar ur landet så länge det rör sig om normala affärsmässiga transaktioner och det inte i övrigt finns några

⁷² Gee, Mareva Injunctions and Anton Pillar Relief, s 120-121.

⁷³ Falkanger m.fl., Tvångsfullbyrdelsesloven med kommentarer, s 770-771.

omständigheter som tyder på att gäldenären har för avsikt att undandra sig betalning av sina skulder i Sverige. Bolagets etablering utomlands kan emellertid i kombination med andra omständigheter, t.ex. betalningssvårigheter, medföra att det finns en risk för sabotage. Sabotagerisk föreligger inte enbart av den anledningen att gäldenären påstås ha planer på att flytta utomlands. Det skulle förmodligen inte heller betraktas som kvarstadsgrundande att gäldenären flyttar utomlands om det inte finns grund för ett antagande att flytten har företagits i syfte att undkomma den aktuella skulden.

⁷⁴ SH Ö 3471/93.

8 Gälldenären håller sig undan

Att gälldenären håller sig undan och att det därför kan befaras att han undandrar sig att betala sina skulder är ett argument som ligger relativt nära det som behandlats ovan. Om gälldenären befinner sig utomlands kan det finnas grund för ett antagande att han håller sig undan. Under den här rubriken har jag emellertid valt att behandla andra omständigheter som kan tyda på att gälldenären undandrar sig betalning av sina skulder, t.ex. delgivningssvårigheter eller att gälldenären i övrigt är mycket svår att få kontakt med.

Delgivningssvårigheter anges ofta som ett kompletterande argument i ett kvarstads mål i syfte att demonstrera gälldenärens motvilja att medverka till att tvisten får en lösning. Att gälldenären håller sig undan kan tala för att han också försöker skaffa undan sina tillgångar. Det finns därför anledning att anta att delgivningssvårigheter kan fungera som en förstärkning av ett annat argument, t.ex. att gälldenären har betalningssvårigheter. I ett fall från Stockholms tingsrätt⁷⁵ åberopades delgivningssvårigheter som enda argument för kvarstad. Borgenären uppgav att han hade försökt nå företrädare för gälldenärsbolaget i sex månader utan att lyckas. Två förhandlingar i konkursmål hade dessutom fått ställas in på grund av att bolaget inte hade blivit delgivet. Tingsrätten förordnade interimistiskt om kvarstad. I fallet Kärrestedt ./ Edler-Popoff⁷⁶ uppgavs endast att gälldenären var mycket svår att få kontakt med. Borgenären hävdade att alla försök att nå gälldenären hade misslyckats eftersom såväl adress som telefonnummer var hemliga. Inte ens gälldenärens eget ombud hade enligt borgenären lyckats få kontakt med henne. Kvarstad meddelades interimistiskt av Svea hovrätt.

Ett mönster av kringgående eller ovilja att delta i processen eller total tystnad anges som exempel på omständigheter som har relevans vid sabotageriskbedömningen i engelsk rätt.⁷⁷ De ovan nämnda fallen visar att detta kan vara omständigheter som tyder på sabotagerisk även i svensk rätt. Det torde emellertid krävas att gälldenären aktivt håller sig undan, t.ex. genom att befinna sig på hemlig

⁷⁵ Stockholms tingsrätt T 430/91.

⁷⁶ SH Ö 1102/96.

⁷⁷ Gee, Mareva Injunction and Anton Pillar Relief, s 121.

ort. Den omständigheten att gäldenären är svår att nå på grund av att han saknar fast adress och att kronofogdemyndigheten endast lyckats delge honom med hjälp av stämningsman ansågs t.ex. inte vara en tillräcklig grund för kvarstad i fallet Steen ./ Steen.⁷⁸

⁷⁸ GH Ö 690/96.

9 Särskilda omständigheter av betydelse för sabotageriskbedömningen

9.1 Borgenärens förkunskaper

Vid några tillfällen ovan har berörts huruvida det skall tillmätas betydelse att borgenären redan vid avtalets ingående kände till den omständighet som han sedan åberopar som grund för kvarstad. Det fall som tydligast illustrerar detta problem är förmodligen Stockholm Fondkommission AB ./ Lars Lindén.⁷⁹

I engelsk litteratur har diskuterats om kvarstad skall kunna användas i situationer där borgenären redan från början kände till att gäldenärens ekonomiska ställning var osäker eller att han ägnar sig åt tvivelaktiga affärer. Uppfattningen synes vara att om borgenären trots vetskap om detta väljer att ingå avtal med gäldenären, vanligtvis i syfte att uppnå större vinst, så kan han inte senare få kvarstad med hänvisning till gäldenärens agerande. Borgenären borde istället ha skyddat sig mot förluster genom att kräva säkerhet vid avtalets ingående.⁸⁰ I kommentaren till den tyska lagstiftningen om kvarstad möter man emellertid den motsatta uppfattningen. Där uttalas nämligen att en borgenär inte kan nekas kvarstad enbart på grund av att han medvetet inlåtit sig med en opålitlig gäldenär.⁸¹

Personligen delar jag uppfattningen i den engelska litteraturen och ställer mig mycket tveksam till om borgenären bör vinna bifall till sin talan under sådana omständigheter. Det skydd som kvarstadsinstitutet erbjuder bör inte förutsättningslöst kunna användas av dem som medvetet ingår avtal med en person som t.ex. ägnar sig åt riskfylld verksamhet, i synnerhet inte om borgenären själv förväntar sig att han skall tjäna mycket pengar på verksamheten. Borgenären har i de här fallen en möjlighet att istället begära säkerhet för de risker han tar. I fallet Stockholms Fondkommission AB ./ Lars Lindén var borgenären helt införstådd med att Lindén ägnade sig åt omfattande, mycket riskfyllda

⁷⁹ SH Ö 2581/87, se även ovan under avsnitt 4.

⁸⁰ Zuckerman, 109 LQR 454 s 451 och Hoyle, *The Mareva Injunction and Related Orders*, s 33.

⁸¹ Zöller-Stephan, *Zivilprozessordnung*, s 2133.

spekulationsaffärer. För att riskfylld verksamhet skall kunna utgöra grund för kvarstad bör det enligt min mening krävas antingen att borgenären inte kände till verksamheten eller att gäldenären har ändrat sitt beteende efter det att avtalet ingicks. Det är endast i de fallen som man enligt min mening kan påstå att gäldenärens beteende är klandervärt.

Vad jag känner till finns det ett fall som har prövats av svensk domstol där problemet möjligen har varit uppe till diskussion. I fallet RH 1995:119 (Röder Tält & Evenemang Aktiebolag ./. VM i friidrott i Göteborg Aktiebolag) åberopades bland annat som grund för kvarstad att VM-bolagets verksamhetsföremål endast bestod i att genomföra VM i Göteborg. VM-bolaget anförde till sitt försvar att detta framgick redan av bolagets firma. Hovrätten konstaterade i sin dom att "vad som förekommit vid VM-bolagets bildande eller annars under tid före fordrans uppkomst, kan emellertid vid prövning av nu framställt kvarstadsyrkande inte vinna beaktande som klandervärt." Detta uttalande skulle kunna tyda på att hovrätten har beaktat att Röder faktiskt redan vid avtalets ingående kände till att VM-bolaget endast bildats i syfte att genomföra VM i friidrott och att verksamheten därefter skulle upphöra. Detta faktum kunde därför inte ligga till grund för ett antagande om risk för sabotage.

Om borgenärens förkunskaper skall tillmätas betydelse väcks emellertid ytterligare en fråga, nämligen om borgenären har en skyldighet att ta reda på vilken typ av verksamhet gäldenären ägnar sig åt och om det finns någonting som tyder på att gäldenären skulle vara mindre pålitlig innan han ingår avtal med honom. Skulle man kunna tänka sig att vägra borgenären kvarstad till skydd för ett fordringsanspråk på grund av att han inte i förväg har tagit reda på att gäldenären sysslade med tvivelaktiga affärer, att han hade dålig ekonomi etc.? Som illustration av problemet kan nämnas fallet Fortune Finans Aktiebolag (finansbolaget) ./. Sandvall.⁸² I det här fallet hade Sandvall tecknat borgen för ett lån på 10 miljoner kronor som två fastighetsbolag hade tagit hos finansbolaget. Bolagen hade inte fullgjort sin betalningsskyldighet och finansbolaget krävde därför Sandvall i egenskap av borgensman. Finansbolaget yrkade kvarstad och menade att sabotagerisk förelåg på grund av att Sandvall ingått som ordinarie

⁸² GH Ö 863/90, se även ovan under avsnitt 6.

styrelseledamot i cirka 60 bolag, varav 48 stycken försatts i konkurs. Det befarades därför att Sandvall genom att förfoga över sin återstående egendom skulle föranleda skada för bolaget. Kvarstad meddelades. I det här fallet skulle man kunna tänka sig att borgenären borde ha tagit reda på de här uppgifterna innan gäldenären godkändes som borgensman. Det framgår tyvärr inte av fallet vid vilken tidpunkt borgensåtagandet ingicks eller om det hade varit möjligt att ta reda på den aktuella informationen. Det är möjligt att gäldenärens ekonomiska problem inte har uppkommit förrän efter avtalets ingående. Fallet utgör i vilket fall som helst ett exempel på vilka problem som kan uppstå vid sabotageriskbedömningen.

9.2 Tidsaspekten

En viktig fråga som uppkommer vid bedömningen av om det finns risk för sabotage med hänvisning till gäldenärens tidigare beteende är hur lång tid som har förflutit sedan den åberopade händelsen inträffade. I fallet Erich Hansen ./ Swedhort AB och Gränges Aluminium i Falun AB (Gränges)⁸³ åberopades t.ex. att Gränges avvecklat sin rörelse och sålt samtliga fastigheter under 1982. Borgenären ansåg att åtgärderna var ett led i syftet att undgå betalningsansvar gentemot honom och andra fordringsägare. Gränges uppgav att avvecklingen inte skett i syfte att undgå betalningsskyldighet. Istället hade bolagets ställning stärkts under de två år som gått sedan åtgärderna vidtogs. Om Hansen hade framställt sitt kvarstadsyrkande direkt efter avyttringen är det inte omöjligt att han hade vunnit bifall för sin talan. Nu hade emellertid två år passerat sedan försäljningen av fastigheterna och det fanns inte längre någonting som tydde på att Gränges skulle avveckla sin rörelse. Tidsaspekten var även föremål för prövning i SH Ö 4578/94. I det här fallet avslag Svea hovrätt yrkandet om kvarstad med motiveringen att den åberopade omständigheten låg 1,5 år tillbaka i tiden.

Slutsatsen man kan dra av detta är att omständigheten inte får ligga alltför långt tillbaka i tiden. Det är emellertid troligt att tidsaspekten blir beroende av övriga omständigheter i fallet, t.ex. vilken typ av åtgärd det handlar om. Om gäldenären

⁸³ HS Ö 57/85.

dömts för grov ekonomisk brottslighet kanske man kan tillåta att längre tid har förflutit än om det t.ex. gäller avyttring av egendom.

10 Avslutning

Syftet med att meddela kvarstad är att skydda borgenärens anspråk under en pågående process. Detta innebär en möjlighet för borgenären att i förväg säkerställa att hans krav kommer att bli tillgodosedda vid en framtida utmätning. För gäldenären innebär kvarstaden emellertid en omfattande inskränkning i den personliga friheten som kan få förödande konsekvenser för gäldenärens verksamhet. En förutsättning för att kvarstad skall beviljas är visserligen att borgenären ställer säkerhet för den skada som kan tillfogas gäldenären men en del skador kan vara mycket svåra att ersätta, t.ex. ett försämrat rykte eller minskad kreditvärdighet. Kvarstaden innebär även att borgenären får ett övertag i processen och kan leda till att gäldenären går med på en ofördelaktig förlikning i syfte att undvika att hans egendom beläggs med kvarstad. Av hänsyn till gäldenären är det därför viktigt att begränsa borgenärens möjlighet att erhålla kvarstad till de fall där det verkligen är nödvändigt att trygga borgenärens rätt.

Borgenärens möjlighet att erhålla kvarstad begränsas bland annat av kravet på sabotagerisk. Av lagtexten framgår att det skäligen skall kunna befaras att gäldenären genom att avvika, skaffa undan egendom eller förfara på annat sätt undandrar sig att betala skulden. Enligt förarbetena krävs dessutom att gäldenärens beteende skall kunna anses som klandervärt. Begränsningen till klandervärda beteenden erbjuder ett visst skydd mot obefogade inskränkningar i gäldenärens frihet.

I begreppet klandervärt ligger en antydning om att gäldenären skall ha vidtagit åtgärden i syfte att undandra sig en skuld. Enligt Ekelöf krävs emellertid inte att gäldenären har för avsikt att sabotera en kommande domsverkställighet utan det är tillräckligt att hans åtgärder kan få denna verkan. Ekelöfs åsikt representerar en mer borgenärsvänlig syn på möjligheten att bevilja kvarstad som man även finner prov på i Tyskland och delvis också i Norge. I Tyskland krävs endast att det finns en risk att verkställigheten av domen kommer att omöjliggöras eller väsentligen försvåras om kvarstad inte meddelas. Anledningen till försvårandet är oväsentligt och sabotagerisken omfattar därför också händelser som gäldenären inte har någon möjlighet att påverka. En sådan regel innebär ett mycket effektivt

skydd för borgenärens rättigheter. I Norge krävs att gäldenärens beteende ger anledning att befara att domsverkställigheten kommer att omöjliggöras eller väsentligen försvåras. Kvarstad förutsätter alltså att gäldenären har agerat på något sätt. Vilket syfte gäldenären har med sitt beteende är emellertid oväsentligt. Den norska regeln tillgodoser därmed borgenärens intressen i första hand. I Sverige kan man redan i lagtexten utläsa en viss skillnad gentemot det tyska och det norska synsättet. Av 15 kap. 1 § RB framgår nämligen att gäldenären skall ha företagit en åtgärd som leder till att han *undandrar sig* betalning av en skuld, d.v.s. det krävs inte enbart en handling utan också att den leder till ett undandragande.

Av de rättsfall som presenterats ovan framgår att domstolarna har tolkat lagtexten i enlighet med förarbetena och uppställt ett krav på att åtgärden skall vara klandervärd. Detta är en mer restriktiv tolkning än den som Ekelöf förespråkar. Det väsentliga är inte om åtgärden leder till att verkställigheten i praktiken kommer att försvåras utan om åtgärden av någon anledning är klandervärd. För att man skall kunna avgöra om en åtgärd är klandervärd är det ofta nödvändigt att ta hänsyn till i vilket syfte åtgärden har vidtagits. Klandervärdheten är tydligast när det kan antas att gäldenären har haft för avsikt att sabotera en kommande verkställighet. Om åtgärden kan bli föremål för återvinning i konkurs finns det grund för att misstänka att den har företagits i syfte att undkomma betalning av en viss skuld. En åtgärd kan emellertid vara klandervärd även i andra fall, t.ex. om den hindrar borgenärerna från att få inblick i gäldenärens verksamhet eller om gäldenären inlåter sig på verksamhet som kan påföra både honom och borgenärerna stora förluster.

Den restriktiva tolkningen innebär att domstolarna tar relativt stor hänsyn till gäldenärens perspektiv. Borgenärens intressen skyddas främst i de fall det finns anledning att misstänka att gäldenären vidtar åtgärder i syfte att sabotera en kommande verkställighet eller om hans beteende av någon annan anledning är klandervärd. Anledning att ingripa i gäldenärens verksamhet kan t.ex. föreligga om gäldenären har förändrat sin verksamhet på något sätt som ger anledning att anta att förändringen har varit ett led i ett försök att undkomma en skuld. Borgenären bör emellertid inte ha rätt att ingripa så länge åtgärderna har ett samband med gäldenärens verksamhet och i övrigt kan anses normala. Borgenären ges således

ingen möjlighet att styra över normala affärsmässiga transaktioner även om de skulle kunna leda till att en kommande verkställighet omöjliggörs eller försvåras. Gälldenären bör t.ex. ha rätt att betala skulder och andra löpande kostnader som är en förutsättning för att han skall kunna bedriva sin verksamhet. Frågan är emellertid om en domstol i alla avseenden kan avgöra vad som utgör normala affärsmässiga transaktioner och vad som utgör försök att undandra sig en skuld. Borgenärens intressen skyddas dock till viss del genom det mycket lågt ställda beviskravet för sabotagerisk. Det är tillräckligt att ett undandragande ”skäligen kan befaras”. Detta innebär dock inte att domstolarna godtar ett löst påstående från borgenärens sida att gälldenären vidtar åtgärder i syfte att undandra sig en skuld. Det krävs även att borgenären konkretiserar sina farhågor, t.ex. genom att ge exempel på åtgärder som gälldenären har vidtagit eller planerar att vidta, som tyder på att gälldenären kommer att sabotera en kommande verkställighet.

Min slutsats är att kravet på sabotagerisk innebär ett relativt gott skydd för gälldenären samtidigt som kvarstadsinstitutet erbjuder borgenären ett effektivt skydd mot en sabotagebenägen gälldenär. Enligt min mening är det emellertid möjligt att ytterligare förstärka gälldenärens rättigheter utan att ge avkall på borgenärens intressen. Gälldenärens beteende bör inte vara kvarstadsgrundande om borgenären redan vid avtalets ingående kände till de omständigheter som åberopas i kvarstads målet. Borgenären hade i så fall möjlighet att avstå från att ingå avtalet eller att begära säkerhet för den risk han tog genom att ingå avtalet. Om borgenären har slarvat med att begära säkerhet eller medvetet tagit en risk bör han inte senare ha möjlighet att vända sig till domstol för att korrigera sitt misstag. Det bör enligt min mening även krävas att borgenären i vissa fall aktivt undersöker om det finns några omständigheter som tyder på att det finns en risk för framtida sabotage. Detta gäller i synnerhet om det handlar om ett lån eller en borgensförbindelse.

Litteraturförteckning

Offentligt tryck

Regeringens proposition 1980/81:84 med förslag till lag om införande av
utsökningsbalken m.m.

LU 1980/81:24

Rskr 1980/81:351

Litteratur

Bogdan, Michael, Svensk internationell privat- och processrätt, 4 uppl., Lund
1995.

Ekelöf, Per Olof, Rättegång III, 6 uppl., Stockholm 1994.

Falkanger, Thor m.fl., Tvangsfullbyrdelsesloven med kommentarer, Oslo 1992.

Fitger, Peter, Domstolsprocessen,

Gullnäs, Ingvar m.fl., Rättegångsbalken I, Stockholm 1992.

Gee, Steven, Mareva Injunctions & Anton Pillar Relief, 2 uppl., London 1990.

Holmberg, Carl m.fl., Kommentar till Brottsbalken, 6 uppl., Smedjebacken 1995.

Hoyle, Mark S.W., The Mareva Injunction and Related Orders, 3 uppl., London
1997.

Löfmarck, Madeleine, Brotten mot borgenärer, Stockholm 1991.

Ough, Richard N. och Flenley, William, The Mareva Injunction Anton Pillar
Order - Practice and Precedents, 2 uppl., London 1993.

Welamson, Lars, Konkurs, 8 uppl., Lund 1994.

Westberg, Peter, Kvarstad och sabotagerisk, JT 1989/90 s 347.

Zuckerman, A.A.S., Mareva Injunctions and Security for Judgement in a
Framework of Interlocutory Remedies, 109 LQR 454 s 432.

Zöller-Stephan, Zivilprozeßordnung, 16 uppl., Köln 1990.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 1983 s 814

NJA 1983 s 862 I och II

NJA 1988 s 13

NJA 1988 s 305

NJA 1988 s 541

NJA 1991 s 200

NJA 1992 s 154

NJA 1994 s 654

Publicerade rättsfall från hovrätterna

RH 1995:119

Opublicerade rättsfall från Hovrätten över Skåne och Blekinge

HS Ö 57/85

HS Ö 682/86

HS Ö 768/86

HS Ö 321/87

HS Ö 1302/89

Opublicerade rättsfall från Hovrätten för Västra Sverige

HVS Ö 1051/88

HVS Ö 74/89

HVS Ö 379/94

HVS Ö 123/96

Opublicerade rättsfall från Göta hovrätt

GH Ö 829/85

GH Ö 347/89

GH Ö 863/90

GH Ö 1147/95

GH Ö 690/96

Opublicerade rättsfall från Svea hovrätt

SH Ö 2307/82

SH Ö 3968/85

SH Ö 2182/87

SH Ö 2581/87

SH Ö 3036/88

SH Ö 4163/91

SH Ö 1019/92

SH Ö 1372/92

SH Ö 1785/92

SH Ö 2312/92

SH Ö 3755/92

SH Ö 680/93

SH Ö 3471/93

SH Ö 4578/94

SH Ö 1706/95

SH Ö 3360/95

SH Ö 5142/95

SH Ö 1036/96

SH Ö 1102/96

Opublicerade rättsfall från tingsrätterna

Åmåls tingsrätt T 181/87
Södra Roslags tingsrätt T 1734/87
Malmö tingsrätt T 2560/89
Stockholms tingsrätt T 430/91
Stockholms tingsrätt T 1265/92

Engelska rättsfall

Mareva Compania Naviera SA v. International Bulkcarriers SA [1975] 2 Lloyd's
Rep. 509, CA
Polly Peck International plc v. Nadir and others (No 2) [1992] 4 All ER
Third Chandris Shipping Corporation v. Unimarine S.A. [1979] Q.B. 645

Rättsfall från EG-domstolen

Case C-22/80 *Boussac* [1980] ECR 3427
Case C-398/92 *Mund & Fester* [1994] ECR 467